

Mehmet Ali ATAY

TOBB E. T. Üniversitesi Öğretim Üyesi
Çanakkale Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı

DESTANLARIN YAZILDIĞI ŞEHİR ÇANAKKALE'DE ANADOLUNUN KADİM DEĞERİ "TROYA"

Sınırları Asya ve Avrupa'ya yayılmış, kültürlerin buluştuğu şehir denince hepimizin aklına hiç şüphesiz İstanbul gelir, Çanakkale ise zihnimizde Çanakkale Savaşları, Çanakkale Destanı ile kazanmıştır hep. Oysa Çanakkale şanlı zaferimizle birlikte, tıpkı İstanbul gibi Asya ve Avrupa kıtasında yer alan Truva gibi dünyada eşsiz bir noktaya sahip diğer bir şehirdir.

Troya Antik Kenti'nin UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesine Kabulü'nün yirminci yılı olması münasebetiyle Kültür ve Turizm Bakanlığı 2018 yılını "Troya Yılı" ilan etmiştir. Troya tarihi beş bin yıl öncesine kadar dayanan, tarih boyunca kültürlerin buluşup harmanlanmış olduğu dünyanın en önemli antik kentlerinden birisidir.

Kıtaların birleştiği yerlerdeki yerleşimler sunduğu daha iyi yaşam koşulları nedeniyle daha hareketli yerler olagelmıştır. Kayda geçen önemli tarihsel olaylarında bu yerlerde daha çok yaşanması elbette tesadüf değildir. Ayrıca geçiş noktası olması yönü ile de bu

birleşim yerleri, toplumsal hareketlerinde yoğunlaştığı yerler olmuştur.

Türk tarihinin en önemli dönüm noktalarından birisi de şüphesiz Çanakkale Savaşı olmuştur. İstanbul'un kapısındaki bu savaş bir şehrin müdafaasından öte bir milletin, bu gün çoğunun ismini bilmediği kahramanların verdiği var oluş mücadelesi olmuştur. Tarihimizin destansı olaylarından biri olan Çanakkale Savaşı zaferle sonuçlanmasına rağmen bu zaferin ağır bedelleri olmuştur. Bu savaşta çok sayıda eğitimli ve genç neslimizi kaybetmekle hâlâ savaşın acı sonuçlarını içimizde yaşamaktayız.

Toplumların yaşadıkları sınırlar içinde, tarihsel mirasına sahip çıkması önemlidir. Yurdumuzda arkeoloji alanında yetişmiş insan azlığı nedeni ile kültürel mirasımızın gün yüzüne çıkarılması genellikle yabancı araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Atatürk'ten bu güne kadar bu konuya çok önem verilmesine rağmen, arzulanan düzeye hala ulaşılabilmiş değildir. Bun durumun üzücü bir sonucu olarak da kültürel mirasımızın parçalarının yurt dışına kaçırılması sık sık rastlanan bir durum olagelmıştır. Bu konuda çalışan akademisyenlerimizin sayısı arttıkça, mirasımıza daha iyi sahip çıkıyor olduğumuz da bir gerçektir.

Bu miraslardan biri de Troya'dır. Dünyanın en önemli antik kentlerinden biri olan bu kent Türkçe'mizde "Troya" olarak kullanılmakla birlikte, farklı dillerde Troia olarak yazılan ya da söylenen ismi, Fransızca okunuşu sebebiyle Truva olarak da bilinmektedir.

Troya, destanlarla yoğurulmuş antik dünyanın parlak krallıklarından biridir. Homeros'un İlyada destanında da anlatılan Truva Savaşının gerçekleştiği kent olan Troya, deniz baskınlarından korunacak kadar içeride olmasına karşın, Akdeniz'i Marmara ve Karadeniz'e bağlayan ticaret yolu Hellespontas'a yani Çanakkale Boğazına hakim olacak kadar da kıyıya yakındır. Asya ve Avrupa kıtalarının birleştiği yer olan Troya, günümüzde, Çanakkale Boğazının Asya tarafında ve merkeze 25 km uzaklıkta bulunan Tevfikiye Köyü sınırlarında yer alır. Troya, Karamenderes (Skamender) Nehri'nin Ege Denizi'ne döküldüğü deltaya yakın bir yere konumlanmıştır. Bu konumu yüzünden Troya, Antik dünyada, hem ticaret hem tarım için en verimli yerlerden biri olmuş ve doğal olarak da döneminin en parlak medeniyetlerinden birisi haline gelmiştir. Yine bu ihtişam Troya'nın laneti olmuş, bu zenginlikleri yüzünden uzun süren savaşlar yaşamış ve yıkımlara tanık olmuştur.

Troya ve Troya (Truva) Savaşı Efsanesi

Tarihsel sürece baktığınızda çıkan savaşların çıkış nedeninin genelde, ekonomik, ticari ve sosyal çıkarların hep ön planda olmasına rağmen Truva Savaşının asıl çıkış nedeninin, bir kadından kaynaklandığı iddia edilmektedir. Anılan dönemde dünyanın en güzel kadınınun aşkını kazanan, Priamos'un oğlu Paris, Sparta Kralı Menelaos'un karısı Hellen'i kaçırmış ve bu kaçırma ile başlayan süreç Troya'nın harap edilmesine hatta yok edilmesine kadar varmıştır.

Homeros'un İlyada Destanındaki "Troya" Yunan ordusu tarafından 10 yıl boyunca kuşatılmıştır. Homeros İlyada adlı eserinde Troya'yı "iyi kurulmuş", "sağlam yapılı" ve "yüksek duvarlı" olarak nitelendirir. Duvarların 10 yıl süren bir kuşatmaya dayanabilmek için alışılmadık derecede güçlü olduğunu ve bu nedenden dolayı kent duvarlarını/surlarının aşılamadığını söyler. Troya'nın savaş koşullarında alınamaya-

cağına kanaat getiren Yunanlı Odysseus savaş oyunu ile savaşı kazanmayı amaçlamıştır. Odysseus kentin içeresine, askerleri gizleyebileceği devasa bir ahşap at inşa ettirerek girmeyi planlamıştır. Bir grup askerinin içine gizlendiği ahşap atın, Truvalılara bırakılması ve ahşap atında Truvalılar tarafından kentin surlarının içine alınması savaşın kaderini değiştirmiştir.

Odysseus ordunun geri kalanını da savaştan çekiliyor görüntüsü vererek kentin yakındaki Tenedos'da yani bugünkü adıyla Bozcaada da saklamıştır. Yunanlıların çekildiğini gören ve savaşı kazandığını sanan Truvalılar zafer kutlamasına başlamışlar, bu arada Yunanlılar Truvalıların zafer kutlaması sırasında atın içinden çıkıp sur kapılarını dışarıdaki askerler için açmışlar ve böylece bir anda Truva kenti Yunanlılar tarafından ele geçirilmiştir. Savaş hilesi veya oyunu ile kazanılan zaferin yaşandığı şehir olan Troya birçok edebi eserden tutun da belgesel ve Hollywood yapımlarına kadar birçok şekilde konu edilmiştir.

2018 Troya Yılı

Yerel ölçekte başlayan bir inisiyatifin, uluslararası kültür ve turizm vizyonuna dönüştüğü bir süreçte, dünyanın en çok bilinen kültürel miras alanlarından biri olan Troya, Türk yetkililerinin yoğun çalışmaları sonucunda "Truva Atı Efsanesi" ile dünyaca ün kazanan Truva Antik Kenti UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer almıştır. Troya, üzerinde herkesin uzlaştığı bir değerler manzumesi olarak tüm dünyada bilinmektedir. 2018 yılında Troya'nın dünyaya tanıtılması için çalışmalar devam etmekte olup, konferans, panel, sergi başta olmak üzere birçok etkinliğe Troya ev sahipliği yapmaya devam etmektedir.

Troya Destanı, Büyük İskender'den Julius Sezar'a, Fatih Sultan Mehmet'ten Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e dünyaya yön veren, tarihin seyrini değiştiren herkese ilham vermiş bir destandır. Çanakkale'de Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere vatani için canla başla mücadele etmiş askerlerimizin 1 yıl, 1 ay, 24 gün süren ve zaferle sonuçlanan Çanakkale Savaşı'nda yazılan destanla birlikte, Çanakkale'yi çeşitli tarihsel dönemlerde destanların yazıldığı şehir olarak tanımlamak mümkündür.

Troya Antik kenti ilk olarak Alman arkeolog Heinrich Schliemann'ın 1868 yılında Homeros'un İlyada'sında anlatılanları defalarca okuyup incelemesi üzerine gün ışığına çıkartılmıştır. 1868 ve 1890 yılları arasında yürüttüğü kazı çalışmalarıyla Truya keşfedilmiştir. Schliemann'ın ölümünden sonra, 1893 ve 1894 yıllarında çalışma arkadaşı Wilhelm Dörpfeld kazı başkanlığını yürüterek çalışmaları geçici bir sonuca ulaştırmıştır. Dörpfeld, Truva Savaşı'nın yaşandığı Troya 6. döneminin görkemli savunma duvarlarını ortaya çıkarmış olup, bu dönemi "Homeros'un Troya'sı" olarak tanımlamıştır.

Troya'da yapılan kazılarla da, kentin dünyaca tanınması sağlamış ne yazık ki kazı buluntularının çok değerli bir kısmı yurt dışına kaçırılmıştır. Kaçırılan eserlerin bir kısmı ABD'deki Penn Müzesi ile işbirliği yapılarak 140 yıl sonra Türkiye'ye iade edilmiştir. Ancak Truya'da çıkan eserler, başta Almanya'daki çeşitli müzeler olmak üzere hala dünyanın 50 farklı ülkesindeki müzelerde bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bu eserlerin geri alınması için gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

Troya Müzesi

2018 Troya yılı kapsamında en büyük yatırım olan, Çanakkale'nin Tevfikiye köyünde yapımı tamamlanan Troya Müzesi ziyarete açıldı. Kültür ve Turizm Bakanlığı bu çalışmayla Troya kökenli tarihi eserleri Troya Müzesi'ne taşımaya amaçlamıştır.

Troya Müzesi, UNESCO'nun 1998 yılında Dünya Kültür Mirası Listesi'ne aldığı, Troya Antik Kenti girişinde yer

almakla birlikte, 3.000 m² sergi salonu, 11.200 m² kapalı inşaat alanına sahiptir. Müzede Troya'nın farklı katmanları, mezarları, mezar taşları, heykelleri vb. unsurları sahne canlandırmalarıyla anlatılmıştır. Troya Bölgesi Arkeolojisi, Troya'nın Tunç Çağı, İlyada Destanı ve Troya Savaşı, Antik Dönemde Troas ve İlion, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinin arkeoloji tarihçesi, Troya'nın izleri olarak tasnif edilen kalıntıları büyük bir özenle misafirleri ile buluşturulmuştur.

Bunun yanında ülkemizdeki çeşitli müzelerde bulunan; İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden Troya hazinelerini 1873 yılında kazı yapan Heinrich Schliemann döneminden kalan altın eserler ile Boğazköy Tableti, Topkapı Sarayı'nda Fatih Sultan Mehmet'in okuduğu düşünülen Homeros'un 'İlyada' kitabı, İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Homeros heykeli ile birlikte beş adet Troya dönemini anlatan sikke, ABD Penn Müzesi'nden iade yoluyla alınan ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan Troya Hazinesi'ne ait diadem, küpe, bileziklerin de olduğu 24 parça eser de Troya Müzesi koleksiyonuna girecektir.

Tarihi beş bin yıl öncesine dayanan, tarih boyunca kültürlerin köprüsü olmuş, dünyanın en önemli antik kentlerinden biri olan Troya antik şehri uluslararası çapta tüm kültürlerle ışık tutmaktadır. Bu itibarla Çanakkale, Troya ve Çanakkale Destanlarıyla tarihte almış olduğu yerini dünya var oldukça devam ettirecektir.

